

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-701167- I/12/KK

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, dnia *8. VIII. 2012*

Pani Barbara Kudrycka

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

ul. Wspólna 1/3

00 - 529 WARSZAWA

Szanowna Pani Minister

Dostępność przestrzeni publicznej dla osób z niepełnosprawnościami jest jednym z podstawowych warunków ich aktywności w społeczeństwie. Funkcjonalność budynków użyteczności publicznej oraz innych obiektów infrastruktury wiąże się z oczywistą poprawą jakości życia codziennego osób o ograniczonych możliwościach poruszania się. Poprzez ułatwiony dostęp do usług można stworzyć osobom z niepełnosprawnościami warunki do realnego udziału w życiu społecznym. Należy przy tym zauważyć, że zgodnie z postanowieniami Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, najlepszą formą zapewnienia tej dostępności jest uniwersalne projektowanie.

Stosownie do treści przepisu art. 2 Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych uniwersalne projektowanie oznacza takie rozwiązania, które są użyteczne dla wszystkich ludzi w jak największym zakresie, bez potrzeby wprowadzania adaptacji lub specjalistycznych zmian. Termin ten odnosi się do produktów, środowisk, programów i usług, nie wykluczając jednocześnie stosowania urządzeń pomocniczych dla poszczególnych grup osób niepełnosprawnych.

Uniwersalne projektowanie jest zatem nową filozofią w myśl której budynki i inne obiekty infrastruktury powinny być projektowane w taki sposób, aby były powszechnie dostępne bez stosowania rozwiązań dedykowanych tylko wybranej grupie osób (np. podjazdy dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich). Przykładem nowego podejścia w dziedzinie architektury i budownictwa są wytyczne do projektowania

przestrzeni publicznej w Sztokholmie, w których stwierdzono: „podjazdy nie powinny być stosowane w nowopowstałych budynkach”.

Powszechna w Polsce niezajomość zasad uniwersalnego projektowania powoduje, iż ciągle powstają obiekty środowiska zabudowanego, które są z nimi niezgodne. Przykładem mogą być platformy przyschodowe, z których niechętnie korzystają osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich. Z platform nie można bowiem korzystać samodzielnie, ale wyłącznie z pomocą obsługi. Rozwiązanie to jest czasochłonne i niedostępne dla osób starszych, osób z ciężkim bagażem bądź wózkiem, czy kobiet w ciąży.

Należy zwrócić uwagę, iż przepis art. 4 lit f Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych zobowiązuje Państwa - Strony do promowania projektowania uniwersalnego przy opracowywaniu standardów i wytycznych. Natomiast art. 9 Konwencji nakazuje zapewnić osobom z niepełnosprawnościami, na równi z innymi obywatelami, samodzielny dostęp do środowiska zabudowanego, transportu, informacji i komunikacji międzyludzkiej.

Warto również podkreślić, iż konieczność wprowadzania odpowiednich rozwiązań w tym zakresie na poziomie edukacji została zauważona przez Komitet Ministrów Rady Europy w Rezolucji ResAP(2001)1 z 15 lutego 2001 r. w *sprawie wprowadzenia zasad uniwersalnego projektowania (universal design)*, w której poparto ideę wprowadzenia zasad uniwersalnego projektowania do programów nauczania wszystkich zawodów związanych z tworzeniem środowiska zabudowanego, włączając architektów, inżynierów, urbanistów i wszystkie inne odpowiednie zawody zajmujące się zagospodarowaniem środowiska lub środowiskiem zabudowanym.

Także w Planie Działań Rady Europy *w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia w Europie na lata 2006-2015* (Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy Rec(2006)5 z 5 kwietnia 2006 r.) zalecono stosowanie zasad uniwersalnego projektowania w celu poprawy i dostępności środowiska fizycznego.

Należy również przytoczyć regulacje krajowe odnoszące się do korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami ze środowiska zabudowanego. Przepis art. 5 pkt 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo Budowlane* (Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 ze zm.)

formułuje wymóg zapewnienia warunków do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich. Natomiast art. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.) stanowi, że rehabilitacja społeczna, mająca na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym, realizowana jest m. in. przez likwidację barier, w tym w szczególności barier architektonicznych.

Warto także zauważyć, iż w uchwale Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych* (M.P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) podkreślono, że osoby niepełnosprawne „mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji”.

Mimo tych regulacji większość architektów nie wie jak prawidłowo projektować środowisko zabudowane w taki sposób, żeby było użyteczne dla wszystkich ludzi, a więc także dla osób z niepełnosprawnościami. Potwierdziły to badania przeprowadzone na Politechnice Gdańskiej, w ramach których przebadano ponad 200 obiektów wybudowanych w ostatnich latach. Większość przebadanych obiektów dostosowana była jedynie do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, a tylko znikomy procent spełniał wymogi dostosowania do potrzeb innych grup osób niepełnosprawnych (np. osób z dysfunkcją wzroku lub słuchu).

Wydaje się, iż jedną z metod zmiany tego stanu rzeczy może być wprowadzanie odpowiednich treści programowych do standardów nauczania związanych z tworzeniem środowiska zabudowanego. Właśnie na etapie studiów wyższych w dużej mierze kształtują się przyzwyczajenia przyszłych architektów, urbanistów i przedstawicieli innych zawodów odpowiedzialnych za zagospodarowanie środowiska lub środowiska zabudowanego. Dlatego tak ważne jest przedstawianie studentom najlepszych przykładów w tym zakresie i przekazywanie wiedzy o tym, jakie rozwiązania są preferowane przez osoby z niepełnosprawnościami. Pozwoli to na uniknięcie w przyszłości projektowania rozwiązań tylko pozornie dostosowanych lub powodujących dyskomfort u osób niepełnosprawnych oraz uczuli studentów na potrzeby osób ze wszystkimi rodzajami niepełnosprawności. Zajęcia takie odbywają się obecnie na Politechnice Gdańskiej i Politechnice Warszawskiej.

Mają one również charakter praktyczny - studenci podczas warsztatów, jeżdżąc na wózkach i poruszając się z białą laską po centrach miast, poznają jak wygląda środowisko zabudowane z perspektywy osoby niepełnosprawnej.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na dotychczasowe działania Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, który poprzez upowszechnianie odpowiednich materiałów, organizowanie konferencji i spotkań oraz współpracę ze Związkiem Powiatów Polskich promuje zasady uniwersalnego projektowania. Ze względu na wagę omawianego zagadnienia, a także potrzebę dostosowania stanu prawnego do wymagań wynikających z Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, konieczne jest wprowadzenie do standardów nauczania na kierunkach związanych z tworzeniem środowiska zabudowanego przedmiotów przedstawiających zasady uniwersalnego projektowania.

W związku powyższym, działając na podstawie przepisu art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2001 r., Nr 14, poz.147 ze zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych kwestii oraz poinformowanie mnie o zajętych w sprawie stanowisku. Jednocześnie w załączeniu pozwalam sobie przesłać raport pn. „Zasada równego traktowania - prawa i praktyka. Dostępność infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami - analiza i zalecenia”, zawierający szereg rekomendacji odnoszących się do problemu stosowania zasad uniwersalnego projektowania w Polsce.

Łaura Wyner

Łaura Wyner